

## แนวคิดที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สุพัตรา ยอดสุรางค์<sup>1\*</sup>

### บทคัดย่อ

แนวคิดที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เป็นการนำเสนอแนวคิด 5 ส่วน ประกอบด้วย 1. แนวคิดที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน 2. ความสำคัญของหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน 3. แนวทางการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน 4. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 5. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวเป็นปรัชญาของการพัฒนาชุมชนโดยยึดถือความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นหลักจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น รวมถึงทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้ หลักการ แนวคิด ไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานงานในการพัฒนาชุมชน และเป็นแนวทางในการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อไป

**คำสำคัญ :** การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน

---

<sup>1</sup> นักวิชาการศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

\* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: bluesky28@gmail.com

## THE CONCEPT OF PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT

Suphattra Yodsurang<sup>1\*</sup>**Abstract**

The article on the concept of public participation in community development which includes 1. The concept of public participation in community development 2. The importance of public participation principles. 3. Management of public participation 4. Level of public participation and 5. The benefits of public participation in community development. These issues are the philosophy of community development. Maintaining the needs of the people in the community, so all citizens must cooperate and help each other to improve the quality of life of people in the community. Relevant agencies can bring knowledge, principles, and concepts to improve the operation of the community. This is a guideline for promoting community participation.

**Keywords :** Participation, Public Participation

---

<sup>1</sup> Academic College of Management Innovation Rajamangala University of Technology Rattanakosin

\* Corresponding author, e-mail: bluesky28@gmail.com

## บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกกล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จากนั้นมาภาครัฐได้นำการมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐกำหนดขึ้นโดยที่คำจำกัดความของคำว่ามีส่วนร่วม มีความหมายในหลายมิติ ทั้งในแง่มิติที่แคบ และมิติที่กว้าง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น นั่นคือ กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยทั้งสองฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อช่วยให้เกิดการตัดสินใจในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดที่ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่นย่อมรู้ถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ดีกว่าบุคคลอื่น ฉะนั้นจึงต้องเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมถึงการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยการให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา คำแนะนำ การวางแผนร่วมกัน และดำเนินงานร่วมกัน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 5-7)

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น
2. เพื่อนำองค์ความรู้ หลักการ แนวคิด ไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนต่อไป

## วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยรวบรวม ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 87 เป็นแนวนโยบายที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ระเบียบคำสั่ง ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงาน กำกับดูแลการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้บริหารกรมพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน

## ผลการวิจัย

1. แนวคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ประการแรกเกิด จากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของบุคคล ซึ่งมีความคิดพ้องต้องกัน จนกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม ประการที่สอง เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ขณะนั้น ทำให้เกิดการผลักดันไปสู่การรวมกลุ่ม การวางแผน และการลงมือกระทำร่วมกัน ประการสุดท้ายเกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องเกิดจากการคิดริเริ่มของประชาชนเป็นสำคัญเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวคิดอื่นๆ ได้อีก เช่น เกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น เกิดจากความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่นผู้ใหญ่บอกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรงเป็นต้น และเกิดจากอำนาจบังคับซึ่งเกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าบังคับให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกระทำการต่างๆ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการที่ถูกต้องในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากภาครัฐหรือภาคเอกชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถูกต้อง โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องอาศัย “หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นไปอย่างสะดวกยิ่งขึ้น หากสมาชิกในชุมชนมีการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ก็จะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนของตนเอง (จินตวิทย์ เกษมสุข, 2557, หน้า 3)

จุดเริ่มต้นของคำว่า การมีส่วนร่วมมาจากปรัชญาทางการเมือง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา ซึ่งในระยะแรกนั้นได้ให้คำนิยามของคำว่า การมีส่วนร่วมออกเป็น 2 นัยยะ คือ นัยยะแรก การมีส่วนร่วมที่เป็นทางการเมือง ซึ่งเป็นการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนให้รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้ โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค และลงสู่พื้นที่ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีเอกภาพทางการเมือง สามารถบริหารท้องถิ่นของตนได้ ถือได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของชุมชนด้วย และนัยยะที่สอง การมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมค้นปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนานั้นๆ ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นด้วย (วิธนา เทียงธรรม, สุนีย์ ละกำป็น และอาภาพร เภาวัฒนา, 2554, หน้า 58-59)

การมีส่วนร่วมนั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายและแตกต่างกันออกไปโดย John M. Cohen and Norman T. Uphoff , 1981, p. 6 มองว่าสมาชิกของชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติ การแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากโครงการสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 20) ที่มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ รวมถึงร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันประชาชน ในการจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนจะต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่าคนทุกคนย่อมปรารถนาการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและได้การปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และรู้จักเสียสละเพื่อชุมชนขณะเดียวกันประชาชนสามารถพัฒนาสิ่งเหล่านี้ได้หากได้รับโอกาสและคำแนะนำที่ถูกต้อง เหมาะสมในขณะนั้น นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527, หน้า 41) จะเน้นถึงจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุกระตุ้นให้เกิดการกระทำ และเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แต่เสนอแนะ

ริก (2527, หน้า38) มองว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่าเพียงว่าเป็นการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมตามท้องที่การพัฒนาจัดขึ้นเท่านั้นแต่ต้องการให้ชุมชนมีกิจกรรมและวิธีการดำเนินการของตนเองในชุมชน

## 2. ความสำคัญของหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 87 เป็นแนวนโยบายที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกระดับทุกภาคส่วน ดังที่ท้องที่การสหประชาชาติได้ให้คำนิยามการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการบริหารจัดการ เช่น การพิจารณาถึงปัญหา การตั้งนโยบาย การตัดสินใจ ประเด็นการพัฒนาประชาชาติ รวมถึงการประเมินความต้องการของสังคมนั้นๆ

ในการประชุมองค์การสหประชาชาติ เมื่อ ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละประเทศย่อมมีลักษณะแตกต่างกันออกไป หรือแม้แต่ประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้นการนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมจึงขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของพื้นที่นั้นๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่กระบวนการพัฒนา และเป็นการเอื้อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาโดยความเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของประชาชน และความเป็นประชาธิปไตยในกรณีของการเอื้อให้เกิดการพัฒนาการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ทั้งระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่นจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนกับผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะแตกต่างออกไปตามสภาพเศรษฐกิจ นโยบาย โครงสร้างของการบริหาร และลักษณะเศรษฐกิจสังคมประชากร การมีส่วนร่วมนั้นจะก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน (จินตวิริ์ เกษมสุข, 2557, หน้า 6-7)

การตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจไม่ได้บ่งบอกถึงว่ากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะความสำเร็จของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่แค่เพียงการจัดดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมหรือการจัดการมีส่วนร่วมแล้วประชาชนเห็นด้วยกับโครงการเท่านั้นเพราะมีกลุ่มบางกลุ่มที่ต่อต้านไม่ได้อยู่ในกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้นความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมคือ การจัดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการหรือการตัดสินใจซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางนั้นจะนำมาซึ่งข้อตกลงร่วมกันและการตัดสินใจที่รอบคอบมากขึ้นและก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความสามารถในการบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วม

## 3. แนวทางการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมที่ประสบผลสำเร็จซึ่งมีความสำคัญอยู่ 2 ประการคือ (อรทัย กิกผล, 2552, หน้า 79-94)

ประการที่หนึ่ง ซึ่งเป็นหัวใจหรือหลักการพื้นฐานของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้บริหารโครงการการมีส่วนร่วมต้องยึดถือ นั่นคือหลัก 4S ประกอบด้วย

3.1 เริ่มต้นเร็วก่อนการตัดสินใจ (Starting Early) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น โดยการให้ข้อมูลแก่ประชาชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็นและให้มีการรับฟังความ

คิดเห็นจากประชาชนก่อนการตัดสินใจ ซึ่งในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ เนื่องจากภาครัฐได้เริ่มกระบวนการตัดสินใจไปเรียบร้อยแล้ว หรือมีข้อมูลภาคอื่น ๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้หรือหลังจากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนที่ไม่เห็นด้วย จึงได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในภายหลัง อย่างไรก็ตามการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจนั้น มิติเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความจริงใจของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการมีส่วนร่วมฉะนั้นจึงต้องกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางเพื่อทำให้การตัดสินใจสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน นอกจากนี้ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้นจะช่วยทำให้ประชาชนได้เกิดทางเลือกใหม่ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้นอีกทั้งเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการพัฒนาโครงการดังนั้นการบริหารการมีส่วนร่วมที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการในการตัดสินใจ ถึงความจำเป็นของโครงการ

3.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องครอบคลุม (Stakeholders) หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง คือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการโดยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม และผู้ที่ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ได้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรกๆ แต่ต้องระมัดระวังมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมายเพราะประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีหลากหลายกลุ่ม ดังนั้นการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมต้องตระหนักว่าประชาชนแต่ละกลุ่มย่อมได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน จึงต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบและเทคนิคการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันเพื่อให้อำนวยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่นกำหนดเวลา รับฟังความคิดเห็นที่ประชาชนสามารถเข้าร่วมได้ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการเดินทางไปร่วม

3.3 ความจริงใจเป็นฐานของความไว้วางใจ (Sincerity) กระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชน โดยถือว่าประชาชนเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจอนุมัติจัดจัดการกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย ไม่ปิดบัง มีความซื่อสัตย์และจริงใจ โดยปราศจากอคติให้เกียรติซึ่งกันและกันมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่สำคัญจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องสามารถอธิบายกระบวนการต่างๆ ได้อย่างชัดเจนเพื่อลดข้อสงสัยต่างๆ ในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระยะแรก รวมถึงการแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีขึ้น

3.4 ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสถานการณ์ (Suitability) หลักการที่สำคัญประการสุดท้ายของการบริหารการมีส่วนร่วม คือการคำนึงถึงความเหมาะสมในการเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะความสำเร็จของการมีส่วนร่วมขึ้นซึ่งพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการลักษณะของพื้นที่ความหลากหลาย และลักษณะของกลุ่มคนที่แตกต่างกันความแตกต่าง ด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระดับความสนใจของชุมชนในโครงการความสามารถและความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น ด้านระยะเวลาบุคลากร หรืองบประมาณ

ดังนั้นการเลือกกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้ และการตระหนักถึงการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน จะนำมาซึ่งความสำเร็จของการมีส่วนร่วม

ประการที่สองเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์สถานการณ์มีการวางแผนเตรียมการล่วงหน้า ดังนั้น การวางแผนโครงการการมีส่วนร่วมจะเป็นกลไกหรือเป็นเครื่องมือช่วยให้การมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ซึ่งการวางแผนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นเตรียมการ โดยการกำหนดทีมงานหรือผู้รับผิดชอบขึ้นมา มีการตรวจสอบสถานการณ์ภายในหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตัดสินใจ รวมทั้งการประเมินสถานการณ์สาธารณะสุขหรือชุมชน 2) ขั้นการวางแผนการมีส่วนร่วม ทีมงานต้องนำข้อมูลที่ได้จากขั้นเตรียมการมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้ และ 3) ขั้นนำแผนไปสู่การปฏิบัติ หลังจากมีแผนการมีส่วนร่วมในลำดับต่อไป คือ การดำเนินการตามแผนซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะต้องมีการตัดสินใจในการกำหนดสถานที่ เวลาที่เหมาะสม วิทยากร เป็นต้น สิ่งที่สำคัญที่ควรตระหนักคือความยืดหยุ่นในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการตรวจสอบ และปรับปรุงแผนการมีส่วนร่วมให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์รวมถึงต้องแจ้งข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนได้รับทราบหากมีการเปลี่ยนแปลง

สิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ นั่นคือการให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน หากประชาชนให้ความร่วมมือจะทำให้การดำเนินของชุมชนประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันควรเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และต้องยอมรับฟังข้อคิดเห็นดังกล่าวเพื่อนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และจะนำไปสู่ความร่วมมือ ความเข้าใจ และการสื่อสารที่ดีระหว่างกัน โดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วม มี 4 รูปแบบคือ 1) การรับรู้ข่าวสารประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่ดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องมีการแจ้งข่าวสารให้ทราบก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ 2) การปรึกษาหารือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ โดยโครงการหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นจะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างทั้งสองฝ่าย 3) การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และทราบถึงเหตุผลของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะจัดประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) เป็นการจัดประชุมที่จัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการหรือกิจกรรม โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมในที่ประชุม เพื่อชี้แจงถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และสามารถตอบข้อซักถามได้ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) ในกรณีที่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรมในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายถึงความเหมาะสมของโครงการซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีที่ฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการได้นำเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ซึ่งในการนำเสนอข้อมูลนั้นจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นที่พิจารณาที่ชัดเจน และต้องแจ้งให้ทราบด้วยกันทุกฝ่าย และ 4) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะสามารถตัดสินใจได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนประชาชนในพื้นที่นั้นๆ (จินตวิรัช เกษมสุข, 2557, หน้า 9-11)

#### 4. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสารเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร เริ่มตั้งแต่การเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ จนกระทั่งการเลือกช่องทางของสื่อที่เผยแพร่การให้ข่าวสารประชาชนเป็นเรื่องสำคัญมาก ต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุม เพื่อประชาชนจะได้ข้อเท็จจริงและสามารถแสดงความคิดเห็นได้

4.2 การมีส่วนร่วมในระดับฟังความคิดเห็น เป็นขั้นตอนที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นต่างๆในการประกอบการตัดสินใจ ดังนั้นประชาชนจะมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูล ส่วนหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในการตัดสินใจ

4.3 การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกกระบวนการในการทำงาน โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลกันระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบและประชาชน

4.4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือเป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทของประชาชนในระดับสูงโดยประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจดังนั้นความคิดเห็นของประชาชนจะเป็นตัวสะท้อนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจค่อนข้างสูงผลที่ออกมานั้นเป็นการตัดสินใจร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเพราะประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

4.5 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชนเป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทประชาชนในระดับที่สูงสุดเพราะเป็นการให้ประชาชนได้ตัดสินใจด้วยตนเองโดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้คือการลงประชามติการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้สะท้อนให้เห็นถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ยอมรับอำนาจการตัดสินใจของประชาชนหรือชุมชนอย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในระดับนี้ต้องมีกระบวนการเสริมความสามารถของประชาชนให้สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองเช่นการเสริมสร้างทักษะให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้การใช้การมีส่วนร่วมในระดับนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนในระดับสูง (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543, หน้า 57-58; อรทัย กิกผล, 2552, หน้า 24-26)

#### สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเริ่มจากประชาชน และประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน จึงจะทำให้ประชาชนได้รู้จักคิด ริเริ่ม และรู้จักช่วยเหลือตนเองได้ แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือ ประชาชนต้องมีสภาพที่จะมีส่วนร่วม ซึ่งมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ ซึ่งในการเข้าร่วมจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่ถูกบังคับ ประชาชนมีความเสมอภาค มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆทุกคน ประชาชนมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ เพราะกิจกรรมบางอย่างมีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องเสริมสร้างความสามารถให้กับประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยต้องระบุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมต้องระบุรูปแบบ และลักษณะของกิจกรรมนั้นว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรม และระบุกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม อย่างไรก็ตาม กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรม



และวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้ว หากประชาชนไม่มีอิสรภาพ ไม่มีความสามารถ และไม่มีความเต็มใจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ในการพิจารณากลุ่มเป้าหมายในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวก และลบ หรือเป็นผู้ที่ได้รับผลทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนผู้สนใจอีกด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 6; นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2557, หน้า 186-187)

หน่วยงานแต่ละที่ย่อมต้องการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์อย่างมากต่อองค์กร อย่างไรก็ตามการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นก็ขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงใจในการดำเนินการของหน่วยงานด้วย ซึ่งประโยชน์จากการมีส่วนร่วมได้แก่

1. การเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ กล่าวคือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วน และถูกต้องมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดทางเลือกใหม่ในการตัดสินใจโดยได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจสิ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา กล่าวคือ การอธิบายและชี้แจงรายละเอียดในโครงการที่จัดขึ้นให้ประชาชนได้เข้าใจตั้งแต่เริ่มต้น จะช่วยให้การตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับเพราะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลคำอธิบายต่างๆ เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมมีค่าใช้จ่ายและต้องใช้เวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับจะทำให้โครงการที่จะจัดขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติจะเร็วขึ้น ตรงกันข้ามในกรณีเห็นว่าโครงการของภาครัฐที่เร่งการตัดสินใจ หรือมีการปกปิดเมื่อประชาชนทราบภายหลังและไม่ยอมรับในโครงการนั้นเกิดการต่อต้าน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ล่าช้า หรือบางโครงการสามารถก่อสร้างได้เสร็จแต่ประชาชนไม่ยอมให้เข้าไปดำเนินการกลายเป็นอนุสาวรีย์ร้าง นับว่าเป็นการสูญเสียงบประมาณและเวลาอย่างมาก

3. การสร้างฉันทามติ กล่าวคือ สำหรับสังคมปัจจุบันเป็นสังคมพหุลักษณะ และต้องยอมรับความหลากหลายของกลุ่มคน และความแตกต่างทางความคิดของแต่ละบุคคล ซึ่งหากจะสร้างฉันทามตินั้นนับว่าเป็นเรื่องยาก แต่ก็มียกลไกหนึ่งที่ช่วยให้ความแตกต่างนั้นได้มีการแลกเปลี่ยน คือกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางหลักการ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยป้องกันความขัดแย้งได้ แต่ในสังคมไทยที่ผ่านมาการดำเนินโครงการต่างๆ ภาครัฐมักดำเนินการตัดสินใจไปก่อนเมื่อประชาชนเกิดการต่อต้านจึงค่อยมาจัดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในภายหลัง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง และเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐได้

4. การร่วมมือในการนำไปปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและสิ่งนั้นนำมาซึ่งความสำเร็จจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้บริหารและปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดความใกล้ชิดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นการสร้างความรู้สึกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชน ไม่ใช่เป็นของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความรู้สึกเป็นห่วงกังวลประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชนมากขึ้น

6. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้ในกระบวนการตัดสินใจ อีกทั้งเป็นเวทีฝึกความเป็นผู้นำชุมชน

7. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (อรทัย ก๊กผล, 2552, หน้า 26-28)

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนซึ่งจะทำให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันจะช่วยให้ข้อมูลมีความกระจ่างมากขึ้น และบ่อยครั้งที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมจะนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ที่ดีขึ้น

การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างรากฐานความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ซึ่งการพัฒนาชุมชนในแนวทางใหม่ได้มุ่งเน้นถึงการพัฒนาแบบยั่งยืนซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ประกอบด้วย ประการแรกคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในทุกระดับเพื่อสร้างรากฐานที่ดีให้ชุมชนโดยการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การให้สิทธิชุมชนแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อการประกอบกิจกรรมต่างๆ การมีสัมพันธมิตรและเครือข่ายโดยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาประยุกต์ควบคู่กับเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน และประการที่สองคือการพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งด้านสภาพแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ โดยการบริหารจัดการเมืองและชุมชนที่ดีโดยการให้สังคมทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ มีความปลอดภัย รวมถึงการสร้างคนให้มีจิตสำนึกสาธารณะช่วยกันดูแลและไม่ทำลายทรัพยากรสินสาธารณะ ประการที่สาม การจัดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนที่ดี โดยการร่วมลงทุนจากภาคเอกชนและการระดมทุนจากประชาชนในชุมชนช่วยกันฟื้นฟูชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ประการสุดท้ายคือการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองและชุมชนเมือง เพื่อให้สัมพันธ์กับลักษณะพื้นที่ของชุมชน เป็นการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนให้สามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองได้ อีกทั้งธุรกิจของชุมชนเมืองสามารถเชื่อมโยงกับชนบทได้อย่างทั่วถึงและพอเพียง (กองวิชาการและแผนงาน สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร, 2544, หน้า 1-2)

สรุปได้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายจะต้องเกิดจากรวมพลังของประชาชนในชุมชน ซึ่งมองว่าประชาชนในทุกระดับสามารถรวมพลังและปรารถนาให้ชุมชนของตนได้รับการปรับปรุงเพื่อให้การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนมีมาตรฐานสูงขึ้น ดังนั้น การกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเป็นการทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งปรัชญาของการพัฒนาชุมชนจะยึดถือความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (พลาพรรณ คำพรรณ และคณะ, 2545, หน้า 21) การพัฒนาชุมชนมีหลักการโดยการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชน คือ คน เพราะมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้เมื่อมีโอกาส ซึ่งจะนำมาสู่ความสำเร็จของกิจกรรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้คนมีความคิด ริเริ่ม ให้บุคคลได้รับความยุติธรรม ความมีอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการดำรงชีวิต ด้วยวิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (จินตนา สัจจนันท์, 2554, หน้า 118)

### เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จินตนา สุจจันท์. (2554). **การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2557). **หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัทแอคทีฟพริ้นท์ จำกัด.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. **เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา**. 17 มิถุนายน 2551. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). **กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พลาพรรณ คำพรรณ และคณะ. (2545). **บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์.
- วีณา เทียงธรรม, สุนีย์ ละกำป็น และ อาภาพร เผ่าวัฒนา. (2554). **การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิด และการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น.
- เสนห์ จามริก. (2527). **นโยบายกลวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรถัย กักผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.
- John M. Cohen and Norman T. Uphoff. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.